

Šiame numeryje:

„Non omnia possumus omnes“.

Pedagoginio Lituanistikos instituto 25 metų istorinė apžvalga.

Pedagoginis Lituanistikos institutas dabar ir ateityje.

Petro Melniko novelė „Dailininko širdis“.

Golfas, Kairys ir literatūra.

Vytauto Pluko eilėraščiai.

Latvių režisierė apie „Penkis stulpus turgaus aikštėje“.

Ingrida Blekytė Ibseno dramoje Chicagoje.

Žibutės Jurėnaitės-Kelley tapybos darbų paroda.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

„Non omnia possumus omnes“

„Tauta gali normaliai augti ir klestėti tikrai turėdama organinių sąlygų su savo žeme ir savo praeitimi. Lietuva dabar išgyvena tokį tragišką istorijos laikotarpį, kada lietuviai, kad ir išlikę Tėvynėje, negali laisvai kurybingai reikštis ir savo praeitį teisingai pažinti, o tie, kurie išlaikyti po visus kontinentus, nebent net grynų ryšių su gimtuoju kraštu. Viena stipriausių priežasčių tuos nutraukiusius saitus palaikyti yra Lietuvos istorijos pažinimas“.

Taip esu rašiusi 1956 m. įžangoje į savo Lietuvos istorijos skaitymo knygą *Lietuva ančių sukūryje* ir iki šiol tais žodžiais tikiu.

Žinoma, dar svarbiau yra išlaikyti savo gimtąją kalbą!

Tai pilnai suprato Lietuvos mokytojai, išmesti išseivijon ir skubiai ėmėsi organizuoti lituanistikos mokyklas. Tuo būdu gal mokytojų profesija liko vienintelė, kuri leido svetur, nors iš dalies, dirbti savo srityje. Tačiau kaip sunki buvo pradžia, kada reikėjo patiems dirbti dažnai jėgas išseimanti fizinį darbą ir iš pagrindų kurtis materialinį būvį. Todėl mokytojų pasiaukojimas turėtų ilgai šviesti būsimoms kartoms grynai idealizmo pavyzdį greta praeities knygnešio ir liaudies švietėjų tylaus heroizmo žygių.

Iš pat pradžių atsirado mokytojų tarpe balsų, kad, organizuojant lituanistikos mokyklas svetur, būtina atsakyti senos, įprastos rutinos, kad reikia naujoms sąlygoms ieškoti naujų metodų, kurti naujas programas, kad mokyklų darbas būtų produktyvesnis. 1949 — 1959 metais dar turėjome daugiau prityrusių pedagogų ir švietimui vadovavusių dar nepriklausomoje Lietuvoje asmenų, kaip profesoriai Mykolas Biržiška, Matas Krikščūnas ir kiti. Dar galima buvo sudaryti kompetentingų mokytojų komisijas ir sukurti naujus, racionalius projektus lituanistikos mokykloms. Deja, laimėjo šūkis: „Darykim viską tik taip, kaip buvo Lietuvoje!“ Betgi per trumpą mūsų nepriklausomo gyvenimo laikotarpį jau

keletą kartų buvo keičiama mokyklų kryptis, jų programos. Taip pat dėl didelio vėlavimų mokytojų uolumo per ilgai daug gerai pasirodusių dėstymų jaunų jėgų liko neįtraukti į bendrą darbą: daug specialistų buvo priversti ne-tolti nuo lituanistinių mokyklų tinklo.

Tai bene svarbiausios priežastys, dėl kurių mūsų pastangos iš karto pasirodė nepatrauklios čia bręstančio jaunimo tarpe.

Taip pat profesorius dr. P. Joniko ir kitų raginimai kuo skubiausiai ruošti besiaukojantiems mokytojams pavauduotus ilgai liko balsu, skaukiančiu dykumoje.

Ir tikrai Pedagoginio Lituanistikos instituto įkūrimas 1958 metais pradėjo gyvendinti tą svarbią idėją — paruošti ateičiai lituanistinių mokyklų mokytojus. Užtat tenka didelė visuomenės padėka iniciatoriams ir vykdytojams.

Gyvenimo sąlygos neleido man ilgesnį laiką dirbti Pedagoginiame Lituanistikos institute, nors Lietuvos istoriją dėčiau nuo pat 1927 metų, vos įgijusi Vytauto Didžiojo humanitarinių mokslų fakulteto diplomą, ir 1951 metais buvau viena iš Chicago Aukštesniosios lituanistikos mokyklos steigėjų, greta prof. P. Joniko, B. Babrausko ir S. Rudžio. Taip pat pasirinktoji Lietuvos istorijos populiarizavimo kryptis sutrukdė man plačiau panaudoti istorijos metodologijos žinias, įgytas studijuojant 1921 — 1923 m. Berlyno ir 1946 — 1948 m. Bonnos universitetuose. Tačiau per visą laiką stengiausi žodžiu ir plunksna palaikyti mūsų visuomenėje susidomėjimą Lietuvos praeitimi ir kelti Lietuvos vardą kitataučių tarpe, kai nuo 1958 m. iki 1970 m. dėčiau kalbas ir istoriją Auros kolegijoje, Aurora, Illinois.

Jėgų galėčiau gimi iš naujo, turėčiau vieną troškimą — vėl pradėti Lietuvos istorijos studijas...

Pedagoginio Lituanistikos instituto lankytojams, būsimiems mūsų senųjų mokytojų, pavauduotojams, būsi-

Pedagoginio Lituanistikos instituto 25 metų istorija

AUDRIUS KIRVELAITIS

Ateinanti šeštadienį, 1984 m. sausio mėn. 28 d., Pedagoginis Lituanistikos institutas Chicagoje, Jaunimo centre, paminės savo 25 metų gyvavimo sukaktį. Bus išleidiama aštuntoji absolventų laida ir pagerbti instituto gausūs ligšioliniai lektoriai. Ta proga čia spausdinama Audriaus Kirvelaičio paruošta, Birutės Tamulynaitės ir Ramonos Steponavičiūtės redaguota, instituto istorinė apžvalga.

Steigimas

Pedagoginis Lituanistikos institutas buvo įsteigtas 1958 m. rugsėjo mėn. 27 d. Domo Veličkos iniciatyva. 1949 m. Velička buvo išrinktas Lietuvos Tremtinių draugijos Mokytojų sąjungos valdybos vicepirmininku. Mokytojų sąjunga buvo įsteigta, siekiant plėsti ir gerinti lietuviškąjį švietimą. Mokytojas Velička aktyviai dirbo Chicago Aukštesniojoje lituanistikos mokykloje (ČALM) ir Mokytojų sąjungoje, bet jis vis galvojo apie aukštesnius mokslus lietuviškajam jaunimui. Pagaliau 1957-58 mokslo metais ČALM mokytojų tarybos posėdiniuose Velička įrodinėjo akademinio lygio lituanistinių kursų reikalingumą. Mokytojų taryba sutiko su pasiūlymu ir kursų įkūrimo darbas prasidėjo, vadovaujant Veličkai, prof. dr. Vandai Sruogienei ir prof. dr. Albinui Liaugminui. Nemažą skaičių ČALM mokinių pareiškė norą lankyti aukštesnius kursus, ir buvo sudaryti mokslo planai bei regulaminai, surasti ir pakviesti lektoriai. Pagaliau 1958 m. rugsėjo mėn. 12 d. buvo įsteigti Aukštesnieji pedagoginiai lituanistikos kursai (APLK). Iš viso įstojo 11 studentų. Prof. dr. Albinas Liaugminas sutiko būti kursų vedėju, Domas Velička kursų vedėjo pavaduotoju, o Aleksandras Dundulis kursų sekretoriumi. APLK vadovybės pirmieji lektoriai buvo dr. Petras Jonikas, Ona Krikščionienė, Vincentas Liulevičius, Juozas Masilionis ir dr. Vanda Sruogienė.

Pirmuosius dvejus mokslo metus ČALM tėvų komitetas tvarkė APLK finansus. Per tuos dvejus metus APLK studentų skaičius padidėjo ir mokslo programa buvo praplėsta. 1959 m. gruodžio mėn. 5 d. buvo suauktas APLK lektorių tarybos posėdis, kuriame buvo pasirinktas kursų tikslų ir mokslo lygi geriau apibūdinantis vardas: Pedagoginis Lituanistikos institutas. Kadangi ČALM tėvų komitetui dėl didėjančių finansinių reikalavimų buvo sunku remti šiuos kursus, ČALM tais pačiais metais

turėjo atsakyti nuo APLK globojimo. APLK vadovybė, ieškodama naujų rėmėjų, kreipėsi į Tėvų Jėzuitų provinciolą tėvą Bronių Krištana-vičių, S.J., prašydama Tėvus Jėzuitus perimti APLK išlaikymo pareigas. Tėvai Jėzuitai mielai sutiko, ir nuo 1959-1960 mokslo metų antro semestro pradžios Institutas tapo visiškai atskira mokslo institucija. 1960 m. sausio mėn. 24 d. Pedagoginis Lituanistikos institutas oficialiai atsiakyrė nuo ČALM.

Instituto vadovybė rūpinosi, kad Institutas būtų žinomas ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių tarpe. 1968 m. gruodžio mėn. 31 d. Illinois valstijos vyriausybė oficialiai užregistravo Pedagoginį Lituanistikos institutą kaip aukštesnio mokslo įstaigą. 1969 m. sausio mėn. 3 d. Institutas buvo pripažintas ne pelno tikslų siekiančia korporacija ir buvo įregistruotas „The Lithuanian Institute of Education, Inc.“ vardu.

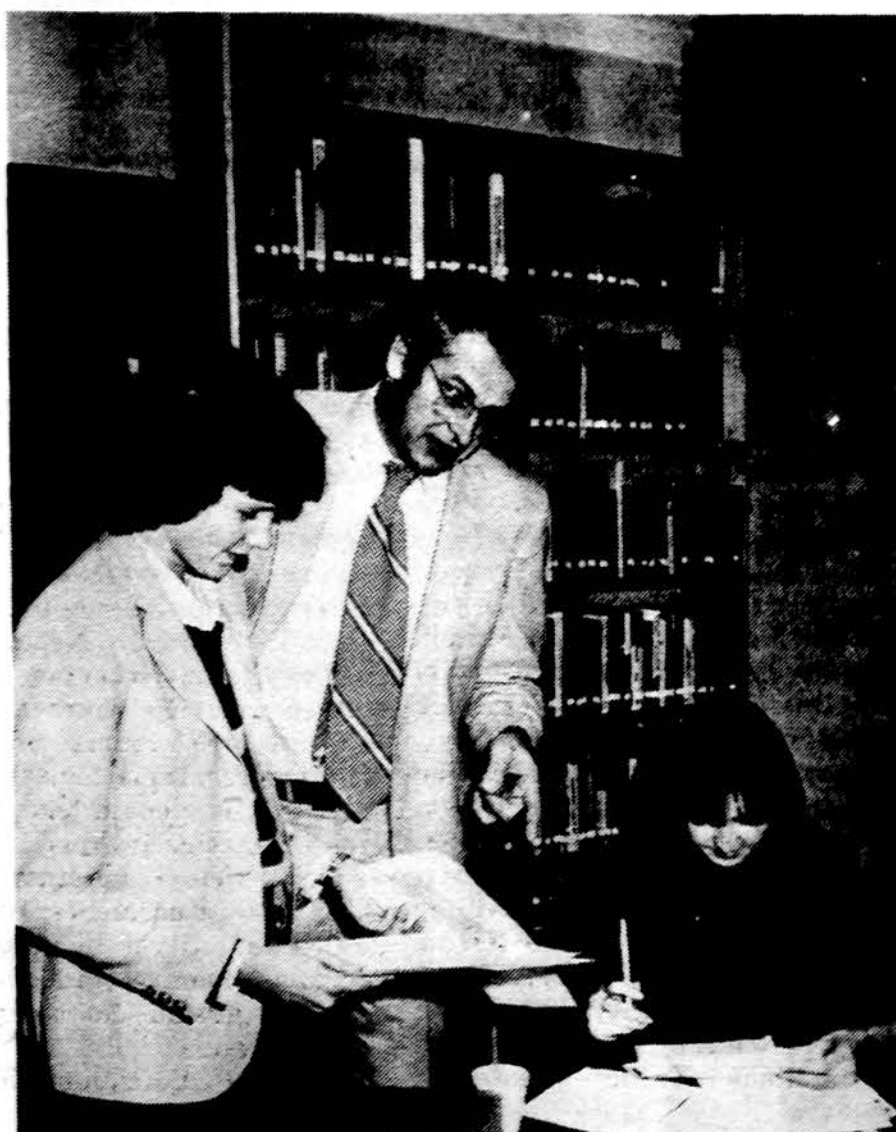
Programa ir laidos

Institute pamokos yra dėstomos šeštadienio rytais, nors 1971 m. buvo bandyta kai kuriuos kursus dėstyti vakarais tiems, kurie negalėjo šeštadieniais atvykti. Taip buvo mėginama pritraukti vyresnius negu 19 metų studentus į Instituto programą. Tačiau, nepakankamam studentų skaičiui užsiregistruvus, vakariniai kursai buvo panaikinti.

Instituto pagrindinės mokslo šakos yra: lietuvių kalba, literatūra, istorija, tautosaka, pedagogika ir mokyimo praktikos programa. Tai yra programa, pagal kurią Instituto studentams, susitarus su kitų lituanistinių mokyklų vadovybėmis, leidžiama dėstyti savo pasirinktą sritį klasėse. Moky-mo praktikos tikslas yra, kad studentai neapsiribotų vien tik dėstomų sričių pagrindais, bet irgi įsigytų pačios praktikos žinių. Studentai per dvejus metus baigia nustatytą programą, kad gautų pradinės mokyklos mokytojo diplo-

mą, o, norintys įsigyti aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomą studentai turi baigti trejų metų kursą ir parašyti diplominį darbą.

Per visus Instituto 25 metus nebuvo reikalinga drastiškai keisti ir perdirbti dėstomų dalykų programą. Seminarai buvo panaikinti, Instituto lankymo valandos buvo prailgintos ir mokyklinė praktika bei pedagogikos klasės buvo įvestos į paskutinius studentų mokslo metus. Šis vėliausias pakeitimas iki 1972 m. nebuvo įmanomas, nes visi dalykai buvo dėstomi tik viename Jaunimo centro kambaryje ir visų trijų kursų studentai turėjo lankyti tas pačias klases. Tas dvejetainis sunkino lektoriams sekmingai perduoti studentams mokslo žinias: studentų skaičius buvo per didelis, o pirmų metų studentai, įstoję į aukštesnio kurso programą, greitai pasimesdavo. Ši problema buvo ryškiausia 1968-69

Pedagoginio Lituanistikos instituto studentės Gaja Pemkutė ir Danutė Račinskaitė su PLI rektorium prof. dr. Jonu Rackausku trečiojo kurso klasėje.

Nuotrauka A. G. Plato

ma, o, norintys įsigyti aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomą studentai turi baigti trejų metų kursą ir parašyti diplominį darbą.

Per visus Instituto 25 metus nebuvo reikalinga drastiškai keisti ir perdirbti dėstomų dalykų programą. Seminarai buvo panaikinti, Instituto lankymo valandos buvo prailgintos ir mokyklinė praktika bei pedagogikos klasės buvo įvestos į paskutinius studentų mokslo metus. Šis vėliausias pakeitimas iki 1972 m. nebuvo įmanomas, nes visi dalykai buvo dėstomi tik viename Jaunimo centro kambaryje ir visų trijų kursų studentai turėjo lankyti tas pačias klases. Tas dvejetainis sunkino lektoriams sekmingai perduoti studentams mokslo žinias: studentų skaičius buvo per didelis, o pirmų metų studentai, įstoję į aukštesnio kurso programą, greitai pasimesdavo. Ši problema buvo ryškiausia 1968-69

mokslo metais, kai buvo užaistiesiosios mokyklos mokytojo diplomą studentai turi baigti trejų metų kursą ir parašyti diplominį darbą.

Per visus Instituto 25 metus nebuvo reikalinga drastiškai keisti ir perdirbti dėstomų dalykų programą. Seminarai buvo panaikinti, Instituto lankymo valandos buvo prailgintos ir mokyklinė praktika bei pedagogikos klasės buvo įvestos į paskutinius studentų mokslo metus. Šis vėliausias pakeitimas iki 1972 m. nebuvo įmanomas, nes visi dalykai buvo dėstomi tik viename Jaunimo centro kambaryje ir visų trijų kursų studentai turėjo lankyti tas pačias klases. Tas dvejetainis sunkino lektoriams sekmingai perduoti studentams mokslo žinias: studentų skaičius buvo per didelis, o pirmų metų studentai, įstoję į aukštesnio kurso programą, greitai pasimesdavo. Ši problema buvo ryškiausia 1968-69

Per dvidešimt penkerius metus Institutas bus išleisęs aštuonias absolventų laidas. Iki 1968 m. absolventai gaudavo pažymėjimus ir diplomus be jokių oficialių įteikimų. Iškilmes buvo suuroštose Jaunimo centre pirmajai absolventų laidai 1968 m. gruodžio mėn. 28 d. Buvo įteikta keturiolika pradinės mokyklos mokytojo diplomų ir devyni aukštesniosios mokyk-

los mokytojo diplomai. Po to, absolventų išleidimai būdavo ruošiami kas keleri metai Jaunimo centre, kai tik susidarydavo pakankamai didelis baigusiuju skaičius. Antroji laida baigė 1971 m. gruodžio mėn. 11 d. ir buvo įteikti 8 pradinės mokyklos ir 7 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomai. 1973 m. gruodžio mėn. 8 d. trečiajai laidai buvo įteikti 4 pradinės mokyklos ir 10 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomų. 1975 m. spalio 26 d. baigė ketvirtoji laida ir jiems buvo įteikta 6 pradinės mokyklos ir 11 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomų. Penktoji laida baigė 1978 m. sausio mėn. 14 d. ir jiems buvo įteikti 7 pradinės mokyklos ir 4 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomai. 1979 m. balandžio mėn. 28 d. šeštajai laidai buvo įteikti 6 pradinės mokyklos ir 7 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomai. Septintoji laida baigė 1981 m. gruodžio mėn. 12 d. ir jiems buvo įteikti 16 pradinės mokyklos ir 7 aukštesniosios mokyklos mokytojo diplomai. Aštuntoji absolventų laida bus išleista 1984 m. sausio mėn. 28 d. Iš viso 116 studentų yra baigę Institutą: 61 pradinės mokyklos mokytojo ir 55 aukštesniosios mokyklos mokytojo cenu.

Renginiai ir minėjimai

Institutas surengė arba prisidėjo prie daugelio minėjimų, knygų suktuvių ir renginių. Instituto steigėjas Domas Velička ne vien tik vedė mokslo programą, bet ir organizavo bei pravedė daugumą Inst-ito suurostų renginių, aktyviai dirbdamas iki mirties (1972 m.). Velička taip pat įtraukė lektorius ir studentus į kitų organizacijų kultūrinius renginius.

Pirmas žymus Instituto surengtas minėjimas buvo Mikalojaus Daukšos atminimui 1968 metais, o kitais metais buvo suurošta iškilminga Kristijono Donelaičio gimimo 250 metų sukaktis. 1966 m. buvo suorganizuotas „Knygos vakaras“, suurostas dr. Jono Balio *Lietuvių liaudies pasaulėjautos* išleidimo proga. Didžiojo lietuvių autoriaus Vinco Mykoliaičio-Putino atminimui PLI suurobė literatūrinį vakarą 1968 metais. Kitais metais Institutas surengė Juozo Tumo-Vaižganto kūrybos vakarą, o 1972 metais buvo suurostos rektorius dr. Petro Joniko *Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrmasis* knygos suktuvė. Institutas taip pat surengė vyskupo Motiejaus Valančiaus parodą 1975 m. ir 1980 m. Lietuvos prezidento Aleksandro Stulginskio minėjimą. Šia proga buvo pristatyta Instituto išleista Stulginskio atsiminimų knyga.

Be šių kultūrinių minėjimų Institutas taipgi buvo surengęs tris links-mavakarius: pirmas 1973 m., antras 1975 m. ir trečias 1977 m. Studentai paruošė įvairias, juokingas programas, po kurių buvo šokiai. Šių links-mavakarių tikslas buvo surinkti lėšų Institutui bei pabendrauti visiems Instituto studentams. (Nukelta į 2 psl.)

Pedagoginio Lituanistikos instituto bibliotekos vedėjas, 1981 metų PLI absolventas Robertas Vitas.

Nuotrauka A. G. Plato

PLI 25 metų istorinė apžvalga

(Atkelta iš 1 psl.)

lektoriams, mecenatams ir draugams. Šie visuomeniniai renginiai visuomet garsino Institutą, kaip Lietuvos kultūros, švietimo ir jaunimo tvirtovės, vardą.

Biblioteka

Reta lietuvių institucija turi savo atskirą biblioteką, bet Institutas gali pasididžiuoti, turėdamas labai didelį knygų skaičių — daugiau negu 10,000. Instituto bibliotekoje taipgi laikoma daug žurnalų, brošiūrų ir kitų spausdintų įvairiom lietuviškom temom.

Biblioteka buvo įsteigta 1965 metais, kai Juozas Grabauskas paaugojo jai pirmąją knygą. Mykolas Drunga apsiėmė pirmo bibliotekininko pareigas ir dirbo iki 1967 m. Po to kun. dr. Anicetas Tamošaitis, S.J., ir akivaizdinio skyriaus direktorius Domas Velicka kartu tvarkė biblioteką. Jie įvedė „Dewey decimal“ knygų katalogavimo sistemą ir pradėjo išsamų katalogą. 1969 m. Kazys Mereckis tapo bibliotekos vedėju ir tęsė knygų katalogavimą. Jam pasitraukus, 1972 metais darbą perėmė akivaizdinio skyriaus direktorius Aleksandras Dundulis, kuris išdirbo iki 1980 metų.

Tais metais Instituto rektorius prof. dr. Jonas Račkauskas pakvietė bibliotekos vedėją Robertą Vitą ir su jo pagalba pertvarkė visą biblioteką. Nuo 1981 m. Instituto bibliotekos talkininkai apsiėmė kataloguoti visą Pasaulio lietuvių archyvą, kuriame yra daugiau kaip 40,000 knygų. Abiejų šių bibliotekų kortelės yra įtrauktos į bendrą kartoteką. Dabar Instituto studentai ir kiti gali naudotis apie 50,000 veikalų savo liuanistinėm studijom.

Projektai

Institutas rūpinasi ateitimi, vykdydamas tris svarbius lietuvių kultūros išsilaikymo projektus. Pirmas projektas, dar ne visai baigtas, yra vaizdajuosčių (video tape) programos. Iki šiol jau yra įrašyta į vaizdajuosčių apie 90 valandų medžiagos paskaitų ir pokalbių forma, liečiančios lietuvių kalbą, literatūrą, istoriją, tautodailę ir kitus liuanistinius dalykus. Be to, į vaizdajuosčių buvo įrekomduota filmų serijos iš Lietuvių Foto archyvo. Šio projekto tikslas yra įamžinti mūsų liuanistinių mokslų žinias, kad ne vien tik mūsų karta galėtų jomis pasinaudoti, bet ir vėlesnės kartos.

Įvykdyti šitoki projektą reikėjo daug lėšų. Pirmiausia Institutas gavo 5,000 dolerių paramos iš Lietuvių Fondo. Tada Instituto rektorius, šio projekto vedėjas prof. dr. Jonas Račkauskas su prof. dr. Vyteniu Damušiu prašė ir gavo 50,000 dolerių paramos iš JAV Švietimo departamento (U.S. Department of Education). Vaizdajuosčių projektui talkino daug žmonių. Marytė Smilgaitė, instituto vaizdinių priemonių koordinatore, su padėėja Rita Likanderyte apsiėmė režisierės pareigas ir tvarkė visų vaizdajuosčių rekordavimą. Daiva Matulionytė de Sa Pereira sukūrė muziką vaizdajuosčių įvadams ir užsklandoms. Prie šio projekto dar prisidėjo Henrikas Dvilas, Robertas Vitas ir dr. Saulius Girnius. Vaizdajuosčių jau yra naudojamos Instituto paskaitose, įvairių organizacijų susirinkimuose ir liuanistikos seminaruose bei suvažiavimuose ne vien tik Chicagoje, bet ir kitose JAV vietovėse bei

užsienyje.

Kitas Instituto projektas buvo naujausios lietuvių imigracijos istorijos rekordavimas, kurį tvarkė dr. Saulius Girnius. Prof. dr. Jonas Račkauskas vėl išrūpino paramą iš valdžios. Šį kartą Institutas gavo 5,000 dolerių iš National Endowment for Humanities. Kai projektas buvo įpusėtas, lektorė Birutė Tamulynaitė perėmė projekto vadovės pareigas. Imigracijos istorijos patariamieji asmenys buvo istorikė lektorė Alicija Rūgūtė, Pasaulio lietuvių archyvo vedėjas lektorius Česlovas Grincevičius, teisininkas ir istorikas lektorius Jonas Dainauskas ir Chicago State universiteto istorijos fakulteto vedėjas prof. dr. Walter Kelley.

Istorinės žinios buvo renkamos anketomis ir pasikalbėjimais. Anketoje buvo surašyta įvairūs klausimai apie asmens gyvenimą Lietuvoje, jo imigraciją ir dabartinį gyvenimą. Pasikalbėjimuose, kurie buvo įrekomduoti į magnetofonines kasetes, imigrantai atsakė į įvairius klausimus. Šis projektas buvo naudingas ne vien tik istoriniam rekordavimo tikslui, bet taip pat supažindino jaunimą su savo giminių keline ir Ameriką, kadangi pokalbius pravėdė patys Instituto studentai bei Chicago ir priemiesčių pradinė ir aukštesniųjų mokyklų mokiniai. Iš viso buvo įrekomduota apie 100 pokalbių ir užpildyta tiek pat anketų. Magnetofoninės kasetės yra laikomos Institute, kur jos gali būti naudojamos tyrinėjimui, o bendra informacija buvo išspausdinta 1982 m. projekto leidinyje *Lithuanian Immigration History*.

Instituto trečias projektas per trejus metus yra „Dewey decimal“ sistemos įvedimas į biblioteką. Nuo 1980 metų bibliotekos skyrius yra sukatalogavęs per 12,000 leidinių. 1982 metais darbas buvo labai pagreitinamas, kai Institutas nusipirko kompiuterį, kurį naudojant, buvo galima per tris mėnesius sukataloguoti apie 3,000

Pedagoginio Lituanistikos instituto 1973 m. absolventams diplomus įteikia Aleksandras Dundulis, tuometinis akivaizdinio skyriaus direktorius, ir prof. dr. Petras Jonikas, PLI rektorius. Nuotrauka V. Noreikos

Pedagoginio Lituanistikos instituto 1981 m. absolventų laida Jaunimo centre, Chicagoje, 1981 m. gruodžio mėn. 12 d. Nuotrauka P. Malėtos

knygų ir joms atspausdinti kortelės.

Mecenatai

Pavieniai asmenys ir lietuvių organizacijos gausiai remia Institutą. Pagrindiniai organizaciniai mecenatai yra Lietuvių Tautinis Akademinių sambūrių, Stasys Vidmantas buvo didžiausias pavienis rėmėjas ir net testamente paliko savo paskutines santaupas Institutui.

Mecenatai yra Instituto gyvybė, nes studentų mokėstis užmoka tik apie 20 nuosimčių Instituto išlaidų. Su aukomis buvo galima įsigyti reikalingų vaizdinių priemonių. Iš viso, šios vaizdinės priemonės yra apie 20,000 dolerių vertės. Be to, aukos irgi yra padėjusios išspausdinti daug konspektų, literatūrinių veikalų ir kitų leidinių. Pirmasis Instituto leidinys buvo Domo Veličkos redaguota knyga *Martynas Mažvydas*, išleista 1963 metais. Nuo to laiko Institutas yra išleisęs 24 literatūros, 11 lietuvių kalbos, 9 istorijos, 4 tautosakos, 3 bibliografinius, 2 pedagogikos ir 1 religinį leidinį, iš viso — 51 lietuvišką knygą ar knygelę.

Post scriptum

Per 25 metus Pedagoginis Lituanistikos institutas yra savo veiklą labai išvystęs. Įsikūrimo laiku Institutas veikė tik viename kambaryje ir neturėjo užtenkamai mokslinių priemonių efektingai veikti. Jis net buvo be lėšų, tad CALM turėjo apsiimti sunkią jo globos darbo našą.

Dabar Institutas yra visai nepriklausoma mokslo institucija ir net globoja Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą. Jis veikia atskiroje Jaunimo centro dalyje, septynių kambarių patalpose ir net turi neakivaizdinį skyrį, į kurį yra įstoje studentai iš kitų pasaulio šalių. Be to, Instituto bendradarbiai yra įrekomdę daugiau kaip 90 valandų

vaizdajuosčių. Institutas turi 10,000 knygų bibliotekoje, paruošė lietuvių imigracijos istorijos projektą, kataloguoja Pasaulio lietuvių archyvą, išleido 51 leidinį, dalyvavo ir parengė daug minėjimų ir sudarė sutartį su universitetu Kolumbijoje lietuviškumo ugdymui Pietų Amerikoje.

Tai yra labai plati ir šauni istorija, kurios turbūt nė viena lietuvių mokytojų institucija išsivijoje nėra pasiekusi per savo gyvavimo laiką. Pedagoginis Lituanistikos institutas yra tapęs švyturium lietuvių išsilaikymo darbe.

Pedagoginis Lituanistikos institutas dabar ir ateityje

Instituto pasiekimai Kolumbijoje

1982 m. vasarą Instituto rektorius prof. dr. Jonas Račkauskas nuskrido į Kolumbiją pasitarti su tenai veikiančiomis lietuvių organizacijomis ir su Pontifikalinio Bolivariano universiteto rektoriumi. Buvo kalbama apie liuanistinį švietimą, specifiskai apie mokslo programą lietuviškai nemokantiems mūsų tautiečiams. 1982 m. rugpjūčio mėn. 12 d. buvo pasirašyta sutartis tarp Instituto, Kolumbijos Lietuvių fondo ir Pontifikalinio Bolivariano universiteto. Ta sutartis įpareigojo universitetą padėti išlaikyti lietuvių kalbą ir kultūrą Kolumbijoje, Institutą surinkti reikalingą medžiagą, o Kolumbijos Lietuvių fondą remti šį darbą. Prof. dr. Jonas Račkauskas taip pat panašiais reikalais tarėsi su lietuvių organizacijomis Medelline, Bogotoje ir Cali. Institutas planuoja tęsti švietimo darbą Kolumbijoje ir net padėti surinkti istorinę medžiagą knygai apie Pietų Amerikos lietuvių kolonijas.

Lituanistikos tyrimo ir studijų centras

Instituto bendradarbiai norėjo įsteigti organizaciją, kuri sujungtų visas lietuvių mokslines ir švietimo organizacijas į vieną bendrą vienetą. Per šį vienetą visos įstojuosios institucijos koordinuotų ir suglaustų savo veiklą bei darbus, bet svarbiausiai padėtų viena kitai ne vien parama, bet ir informacija. Tad šiuo tikslu 1981-1982 m. Instituto rektorius prof. dr. Jonas Račkauskas su kitais švietimo darbuotojais (dauguma jų Instituto lektoriais) įsteigė Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą. Steigėjai buvo: dr. Vytenis Damušis, istorikas lektorius Jonas Dainauskas, Pasaulio lietuvių archyvo direktorius ir lektorius Česlovas Grincevičius, kun. Vaclovas Gutauskas, S.J., Bronius Kvilyks, prof. dr. Arūnas Liulevičius ir prof. dr. Tomas Remeikis. Be Instituto, Lituanistikos tyrimo ir studijų centras yra įtraukęs ir Pasaulio lietuvių archyvą. Ekonominį studijų centrą ir Lietuvių istorijos draugiją. Už

dvejų metų Centras galės dabartinę kartoteką suvesti į kompiuterio programą. Tuo būdu bus galima prieiti prie JAV Kongreso bibliotekos (Library of Congress) ir kitų universitetų bibliotekų kompiuterinių kartotekų. Centras siekia surinkti liuanistikos ir istorijos medžiagą, kad ji nebūtų prarasta, kad žmonėms būtų lengvai prieinama tyrinėjimui ir lavinimui.

Administracinė santvarka

Institutui atsiakyrus nuo CALM, jo administracija buvo suskirstyta į dvi dalis. Vieni lektoriai sudarė Lektorių tarybą, kuri tvarkė visus mokslinius reikalus, o 1960 m. kovo mėn. 16 d. buvo įkurtas Tėvų Jėzuitų pasiūlytas Globos komitetas tvarkyti finansus ir rūpintis Instituto medžiaginiu ir moraliniu išsilaikymu. Kiekvienais metais Lektorių taryba rinkdavo savo atstovą į Globos komitetą. Steigiamieji nariai buvo: kun. Br. Kristanavičius, S.J., Globos komiteto pirmininkas; dr. P. Daužvardis, Lietuvos konsulas; prof. dr. M. Krikščūnas, Profesorių draugijos pirmininkas; J. Jasaitis, Lietuvių Bendruomenės Chicago apygardos valdybos pirmininkas; J. Tamulis, Lietuvių Bendruomenės Švietimo tarybos pirmininkas; D. Velicka, Instituto Lektorių tarybos atstovas; ir kun. dr. J. Kubilius, S.J., Globos komiteto iždininkas. Šis komitetas surinko daug pinigų, padėjo įvairiems Instituto projektams ir palaikė ryšius su kitomis organizacijomis. Globos komitetas veikė iki 1971 m., kada komiteto pareigas perėmė Lektorių taryba, kuri išrinko iždininką.

Lektorių tarybos pagrindinė santvarka yra pasilikusi tokia, kokia ji buvo įsteigimo metu. Lektorių taryba išrenka Instituto vadovybę trejų metų kadencijai. Vadovybę sudaro: rektorius, akivaizdinio skyriaus direktorius, neakivaizdinio skyriaus direktorius (nuo 1961 m.), Lektorių tarybos sekretorius, Instituto iždininkas (nuo 1971 m.) ir kiti asmenys, paskirti pagal reikailą.

Instituto rektorius yra (Nukelta į 4 psl.)

Petras Melnikas

Dailininko širdis

Po kelionių Europoje, pravažiudama Paryžių, paskambinau senam draugui Stasiui, prašydamas jį palydėti mano draugę į Orly aerodromą, o mes nutarėme susitikti Montmarte.

Šiaip taip radau Place du Tertre. Atokaitoje atsėdus švietė saulė ir šildė nugarą. Taip gera, nors užmik. Sėdėjau prie La Mere Catherine, užsčiau gėrimą ir atrodė, kad nesu Paryžiu, bet mažame provincijos miestelyje.

Nedidelė aikštė, apsupta nuo laiko ir lietaus supilkejusiais, gan senais mūrais ir restoranais, atrodė kaip susirinkimų salė be stogo. Šiltame ore akys klaidžiojo, stebėjau prie staliukų susėdusius įvairaus plauko turistus, tapytojus su džinsais ir pardavėjus.

Keli tapytojai dirbo prie paveiklų. Siaurojo gatvėlės aplink aikštę judėjo žioplių būriai pristodami prie jų, stebėdami kaip jie teptuku vedžioja ant drobės dažus. Netoli jaunesnis su bereta, mėlynais džinsais ir pilku megztiniu, apstotas žiūrovų, aiškino turbūt, kaip maišomi dažai paletėje. Kitas barzdotas, kiek senesnis, kirpo turistų veidų silueteles žirkliu. Žiūrovai vartė jo išdėstytus kartonus.

Aikštės kampe ant pilko pastato gan išblukusiom raudonom raidėm buvo užrašyta „Commune Libre du Vieux Montmartre Mairie“.

Tikrai buvau Paryžiu, kurį Stasys išmokė mylėti.

Žiūrėjau į Sacre-Coeur kupolą, laukdamas Stasio pasirodant. Dairiausi į Rue Narvins, Mont Denis, bet jo nesimatė. Atrodė, aš pavėlavau, arba jis užimtas paroda. O gal dar negrįžo iš aerodromo?

Kai Stasio figūra ir barzda pasirodė skersgatvy, iš rausvo veido spėjau, kad buvo kiek išgėręs. Norėjau slėptis, nes tokiom progom jis pasidaro keistas, pradeda triukšmauti ir nuo jo rankų negaliu atsigtinti — esu juk ištekejus. Staiga jis mane pamatė ir šūktelėjo, ir jau ėjo tarp staliukų prie manęs.

— Mano mūza, tu tokia išblyškus, — jis susirūpino.

— O tu toks išraudęs. Nuo saulės? Jo pasižiūrusis barzda ir juodi, tiesūs plaukai, krintantys ant kaktos, tačiau jį darė patraukliu, pasirodusį linkamybėm.

— Tai atradai šią aikštę?

— Aš šyptelėjau ir linktelėjau galva.

— O dabar kelkis. Ir eime.

Išdygusiame padavėjui sumokėjusi, sekiau Stasį tarp staliukų. Jis prancūziškai atpašinėjo į visus šonus. Kai ką jis čia pažinojo: trumpai pristojęs kretė juokus, mandagiai šaudė smagiai skambantiom replikom.

Myliu prancūzus dėl jų linksmumo. Ir Stasį.

— Tu čia toks draugiškas, Stasij.

— Žmonės čia draugiški, mano mūza. Čia ne Amerika.

— Jie meno mylėtojai, ne biznieriiai. Gal dėl to?

— Dėl to. Ir ne dėl to. Tai slidus argumentas. Aš fiziškai kėnciu, kalbėdamas su amerikiečiu. Gal tuo esu ligonis. Čia iš kambaris išsibraukiu ir gal dėl to jaučiuos geriau.

PLI lektorius, Pasaulio Lietuvių archyvo direktorius Česlovas Grincevičius bibliotekos katalogų skyriuje. Nuotrauka A. G. Plac

Nuomonės ir pastabos

Golfas, Kairys ir literatūra

Pereitą savaitę žudikau brangų laiką St. Petersburgo golfo laukuose ir beždudamas, truputį mažiau apie Anatolijų Kairį bei lietuvių literatūrą. Tokios nesportiškos mintys mane apniko todėl, kad prieš atostogas pasakiau spalio 29 d. kultūrinį draugą, kurį jūs, galima sakyti, dedikavote A. Kairio šiemet išleistoms ir premijuotoms knygoms. Turiu priepažinti, kad Anatolijaus Kairio vizijos trikdė golfui taip būtiną koncentraciją, ir užtat visa sauja gerų kamuoliukų buvo nušvilpta į Isla del Sol kūdrų dugną. Nežiūrint liūdnų rezultatų, priėjau išvados, kad golfas daug žmoniškiau sutvarkytas už mūsų dabartinės literatūros vertinimą periodikoje.

Kodėl literatūrą nesuorganizuoti pagal golfo principus? Golfą žaidžia labai įvairaus talento ir įvairaus igudimo žmonės. Knygas irgi rašo labai skirtingų talentų ir nevienodo sugebėjimo rašytojai. Golfe ir tai atsižvelgiama, o literatūros vertinime — ne. Golfinkai suakiretyti į klases, ir niekas nę nesapnuotų vertinti F klasės žaidiką A klasei būdiniais standartais. Tuo tarpu mūsų recenzijose šnekama tarsi visi literatūros žaidikai priklausytų A klasei. Užtat labai dažnai pasitaiko sumaišytų, netikslų, kartais net juokingų vertinimų. Golfe daug aiškiau. Pavyzdžiui, vertindamas mano floridinius pasiekimus, niekas nesakytų, kad žaidžiau blogiau už Petrosių. Tai tokia aiški ir visiems laikams galiojanti tiesa, kad ją pareikšti būtų tik beprasmiškas burnos aušinimas. (Petrosius, tiems kurie neskaito sporto skyriaus, yra bene geriausias lietuvis golfinkas pasaulyje.) Visai kitas reikalas, jei "recenzentas" nurodytų, jog mano priartėjimai prie duobutį buvo skandalingi palyginus su buvusio PLB kultūros ministro (mano dažno oponento F klasėje) preciziškumu. Literatūroje tokio logiško vertinimo sunku būtų tikėtis. Jei parašytumėte romaną, draugiški recenzentai mėgintų įrodyti, kad esate beveik kaip Landsbergis, o priešais kaltintų įžalmu, kam drįsėtis mindžioti žemę, kurią ženklina šventos Škėmos, Sluckio

ir Mero pėdos.

Man atrodo, panašiai atsitiko ir Anatolijui Kairiui tose dviejose apybraižose minėtam *Draugo* numerioje. M.S. Saulaitė sukaula žemėn Kairio *Kelionę į Vilnių*, pasitelkusi visą glėbį svarių argumentų: vaizduojamo romano aplinka neatitinka tikrovės, veikėjų veiksmams blogai motyvuoti, veiklas neturi vidinės logikos, parašytas klaidingai stiliumi. Tai geri matai nustatyti romano vertei, tačiau ne visoki, o tik pirmaklasio. Tuo tarpu Kairys žaidžia visai ne toj lygoj ir, manau, į ją net ir nepretenduoja. Tad kam kaltinti žmogų už nenušautą liūtą, jei anas tik kūdroj karosus meškerioja?

Nemačiau autoriui nusiakaloti ir E. Tumienę, apžvelgdama *Pažadų dvarą*, laimėjusį LRD premiją. Man atrodo, kad recenzentė puikiai nutuokia, kuriai klasei priklauso šie Kairio "pažadai". Tai sprendžiama irgi rašo labai skirtingų talentų ir nevienodo sugebėjimo rašytojai. Golfe ir tai atsižvelgiama, o literatūros vertinime — ne. Golfinkai suakiretyti į klases, ir niekas nę nesapnuotų vertinti F klasės žaidiką A klasei būdiniais standartais. Tuo tarpu mūsų recenzijose šnekama tarsi visi literatūros žaidikai priklausytų A klasei. Užtat labai dažnai pasitaiko sumaišytų, netikslų, kartais net juokingų vertinimų. Golfe daug aiškiau. Pavyzdžiui, vertindamas mano floridinius pasiekimus, niekas nesakytų, kad žaidžiau blogiau už Petrosių. Tai tokia aiški ir visiems laikams galiojanti tiesa, kad ją pareikšti būtų tik beprasmiškas burnos aušinimas. (Petrosius, tiems kurie neskaito sporto skyriaus, yra bene geriausias lietuvis golfinkas pasaulyje.) Visai kitas reikalas, jei "recenzentas" nurodytų, jog mano priartėjimai prie duobutį buvo skandalingi palyginus su buvusio PLB kultūros ministro (mano dažno oponento F klasėje) preciziškumu. Literatūroje tokio logiško vertinimo sunku būtų tikėtis. Jei parašytumėte romaną, draugiški recenzentai mėgintų įrodyti, kad esate beveik kaip Landsbergis, o priešais kaltintų įžalmu, kam drįsėtis mindžioti žemę, kurią ženklina šventos Škėmos, Sluckio

Kritinės apybraižos autorė pasako nemažai literatūrinės tiesos, pasitelkdama tokius autoritetus kaip Jean-Paul Sartre, Flaubert, T.S. Eliot, F. Silerį, minėdama Homerą ir Virgilijų, Krėvę su Vaitganu, Baranauką, Maironį, Donelaitį ir net Vyduką. Suoragizavus tokį Parnasą, atrodo, bandoma palikti įspūdį, jog ir Anatolijus Kairys su savo *Pažadų dvaru* savaime tinka šiai kompanijai. Toks įspūdis gal ir liktų, jei recenzentė visai nekalbėtų apie patį veiklą. Deja, ji kalba, ir tuo daugiau, tuo labiau permatomas darosi tasai senas "ir jis ten buvo ir alų-midų gėrė" gambitas.

Tiesa, recenzentė smarkiai stengiasi tą analogiją įteiginti. Ji mėgina teigti, kad Kairio knyga visai ne romanas, o kažkoks naujas žanras (panašus į filosofinį literatūrinį padavimą), kažkas tarp satyros ir folklorinės pasakos, kad

Pedagoginio Lietuviškosios instituto studentai Darius Bork ir Indrė Rudaitytė instituto bibliotekoje.

Nuotrauka A. G. Plačo

veikalas toks savitas, jog jį ir vertinti reikia savitai, niešant kokio nors objektyvaus samprotavimo. Jei tenai idomiai naudojami "entomologijos įvaizdžiai", kaip teigia recenzentė, jei randama "animalinė ir skatologinė simbolika", jei yra galimybės, kad visa tai išsivystys į "ilgalikį simbolį", tai lyg ir atrodytų, kad tikrai susiduriame su nekasdienišku veikalu. Galbūt, bet ar tai savaime nusprendžia kurioj kategorijoj veiklą vertinti? Jei pilietis ateina golfo laukan su geltais žaliais-raudonais nudažytu sviedinuku ir prieš mušdamas persižegnoja, tai dar nebūtinai reiškia, kad jis čempionas, ar doras lietuvis, ar pavyzdingas katalikas. Kad žinotume, reikia žiūrėti rezultatus.

O rezultatai, kuriuos Tumienė gana intensyviai aiškina, toli gražu nepateisina anksčiau mestų alizijų, gretinančių Kairį su visa literatūrine aristokratija. Svarstydama

kūrinio meninę kokybę, ji pasako daug gražių žodžių apie veikalo idėines savybes, stiliumi ypatumus ir personažus. Bet kiekvieną dailų apibendrinimą sugriaua pavyzdžių duodamos veikalo citatos. (Knygos dar neskaitytas, maniau, kad tas citatas sukišo straipsninis koks nors redaktorius ar spausdėjęs pokštinių kas, bet paskum pamaciau, kad autorės atranka buvo neišvengiamai sąžininga.) Net ir kelios "išbalansuotam žvilgsniui" skirtos kritinės pastabos labiau patvirtina citatų autentiškumą, negu analitinius apibendrinimus. O galų gale klausimas, ar visos tos kūrinio savybės suauzdžiamos "į vieną darnų literatūrinį kilimą", taip ir paliekamas kaboti ore.

Žinoma, to suauzdimo ne visada reikia. Kai jo nereikia, tai ir tie visi filosofiniai, satyriniai motyvai bei "brangių ir mylimų idėjų" gynimas turi savo prasmę. Prasminga galėto būti ir Tumienės apybraiža,

Vytautas Plukas

Širdies septetas

širdis pamišo
dygliais pasidabinusi
voliojasi ežiu
rudens varšų verpetuose
nusišelka lapų šešėlius
klaidiai klidėdama
klajoja kopose
geidulių rankomis
išrausis sausą smėlį
apsvaigus kraujo bangomis
mylisi su pušimis
užkopusi
į kopų keteras
smiltynuose
ieško baltos putos

miratų migloje išsimaudžiusi
iš smėlyje sukiubusio
rūpintojėlio
beprotiškai
kvatojasi lakštingala
kapų aistros
bedantėj tyloj
griaušmingai
draskosi audra
ir
meile nęsti debesys
upelais verkia
o kraujas juokias
ir
godžiai geria
sausas ašaras

vaiduokliškai
išblyškę bijūneliai
sulinkę
vysta aukso dumblyse
lelijos
pasakomis ir šilkais

sau
maskara dažytus karstus
puošia
ir
bergždžios rūtos
tarpsta pakelias

lino sijoną pasikaišiusi
bedantė žalčių motina
baido marias
ieškodama
nuskendusį vaikų
tarp susiraizgiusių tinklų
Jūratė nemarioji
suakmenėjusių krūtų tulžimi
maitina
mano širdies gėlę
užšalusiu žvilgsniu
gesindama
krūtinę spragsinčias
gintaro žarijas
kraujo liepsnas
užkloja
žuvedrų šešėliai
baltomis putomis

ten
rugiuose įstrigusi
raudona rugiagėlė
mėlynų kardu sopulingoji
kreivai sau šypsoi
ir
abiem rankom moja
svirno pastogėn
susiglaudę dalgiai
beabsliai
dainuoja rugiapiūtė
ir laukia

kraujo derliaus
iš dausų

ant kalno
ryškiai papuošta
laukinė pietė
gardžiuojasi
karštos žaidžios
šaltu skausmo nektaru
pakalnėje
siaučia vampyrai
girti
suaigiu krauju

kruvinai
karštui medumi
pro mano pirštus
sunkiai sunkias
plienas
ir
laša žemėn
nepasiekdamas
žilų šaknų
mintis gi
kaukia džunglėmis
už vandenų
i uolas dunža aidas
paklydęs
tarp erškėčių ir rugių
gausų sirenomis
liepsnoja skausmas
plėšo į skudurus
širdies jausmus
lėtai gimsta
ilgai jaustas
saldus
širdies kerštas

paskum, neištūrėjus paleidžiamas ristiis laiptais žemyn, tai ne tik klaidinga, bet ir negražu.

Autoriui, be abejo, nesmagios ir užuominos apie jo pagrindinį varžovą LRD jūry komisijoj. Po įžangoj suminėty K. Barėno knygos teigiamybių, tolimesnė apybraižos eiga darosi panaši į komisijos sprendimo apologetiką. Aliuzijos į laureato ryšį su didžiąja literatūra, atrodo, turėtų patvirtinti, kad komisijos sprendimas buvo teisingas. Bet kai tasai sugretinimas vėliau nepasitvirtina, savaime kyla abejonė, ar komisija neklydo. Ta nepavykusi apologetika visai be reikalo. Premija įteikta, viskas baigta, tai kam dar erzinti vargšą autorių-laureatą?

Nejauki nuotaika, kurią man sukėlė šios dvi Kairio knygų recenzijos, skatina pakartoti siūlymą: suorganizuo-

kime literatūros vertinimą golfo principais. Suskirstykime kūrybą į dvi aiškias kategorijas. Tuomet nereikės pykinti nei skaitytojų, nei rašytojų. B klasės veikalui statant A klasės reikalavimus, arba B veikalui maunant A kaukę. Tiesa, pilnai golfo klasifikacijom sekti nebus įmanoma, nes mūsų abėcėlė A vis tiek stovi aukščiau už B. Gi šiais visų lygybių ir pilietinių teisių laikais būtų netikslu sakyti, kad vienokia literatūrinė kūryba vertesnė už kitokią. To, pagaliau, ir nereikia, užtenka žinoti, kad jos skirtingos. Kad nieko neišaukštintume ir nepažemintume, bent pražėdžiai siūlau tom dviem klases visai nekaltais keturadžius pavadinimus: PKET (poetas kalba-eilėraštis tyli) ir EKPT (eilėraštis kalba - poetas tyli). Tad gal pamėgin-

Kęstutis Keblys

— Matyti. Ar ne dėl to, kad ir kiek išgėrei?

— Dėl visko. Geru kartais iš pyktio. Kartais iš laimės. Kartais, nes tavęs čia nėra. O, jei tu taip toli negyventum... Su Naujuoju Pasauliu nemokėčiau turėti ryšių. Suprantu? Kartais tiek perdedu galvą, prarandu net logiką. Bet logikai nenoriu nė galvoti. Per daug nesusipratimų patyriau tavo Čikagoje.

— Man ten gerai.
— Ir man buvo gerai. Todėl ten ir emigravau. Bet, mūza... Tik pagalvok. Visur negali pritaipyti. Nėra tokio žmogaus, kuris nemylėtų bent vieno užsienio krašto. Aš myliu Prancūziją, kad atstoviau savo krašto netekimą. Kodėl? Esu priverstas. Kitaip be savo krašto galėčiau išeiti iš proto. Tu nesuprasi...

— Suprantu. Tave labai paveikė emigracija, vaiki. Tu kerštauji. Amerikiečiai dėl tavo skausmo yra nekalti.

— Dėl to nekaltinu jų.

— Tai dėl ko?

Jis gūžčiojo pečiais, vis vesdamas mane į savo parodą.
— Nežinau. Vos žodį galėjau ten išlupti iš pažįstamų menininkų. Labai keistos ir neįprastos mums jų bendravimo formos. Jie turi ypatingą savo žodyną. Savotiškų pasakymų. Nesuprantamą man elgseną.

— Kiekviena tauta jų turi.

— Aš ten bendravau su daugeliu menininkų. Bet negalėjau jų suprasti. Kažkas nesirio, ir baigta. Antai man pavėdė dekoruoti vieną bažnyčią. Dirbau su keliais menininkais, plūsom, kad tik greitai užbaigume, nes vienas norėjo kažkur važiuoti, kitas — galvojo apie šeimą, tre-

čias — vėlniai žino ko akubėjo. Jiems menas — uždėbis. Kad tik kuo greičiau juo atsikratyti. Nėrmeilės kaip čia. Po darbo visi išgaravo. Sakiau: kad bent išgertume po darbo. Bet ne... Dingo.

— Dingo?

— Tarsi būčiau baidyklė.

— Amerikiečiai negali priimti emigranto kaip viršininko. Gal dėl to?

— Bet darbo metu buvo maloniausi.

— Vengė gal tau darbo metu save parodyti dėl praktiškų sumetimų?

— Teisingai, dėl praktiškų sumetimų.

Jie buvo geri apsimetėliai. Kai kas nors paklausdavo ar telefonu tarp kitko pasiteiraudavo, kas yra darbu vadovas, jie net mano pavardės neatsimindavo, tingėdavo mane pašaukti, sakydami, kad tokio čia nėra. Tai va, mūza, tokios tokelės. Jie mane išbraukė, pakabindami ragelį.

Jis juokėsi:

— Gražu. Matai kaip yra. Dirba kam — malonūs kol reikia. Bet prisidė prie tavęs, net autobuse šalia, tyli, tarsi tavęs nebūtų. Prasiviečia su savo "draugyste".

Įleikėsi į Stasys pradžioje keistai šaukti prasiviečia prancūziškai. Jis, atrodė, norjo visam Paryžiui išpasakoti, ką blogo patyrė. Atrodė kaip išdykęs vaikas, nesuprastas rimtų, šaltų, labai praktiškų tėvų, besiskundžias kaimynams.

Jis visas dabar buvo dviasia. Menas! Draugystė! Atrodė, galėtų apkabinti kiekvieną europietį, visą kontinentą, jei aprėptų. Tiek jam buvo svarbus žmogiškos šilumos jausmas.

Jo meilė žmogui ir apsimetimų atpažinimas buvo įvalgas. Jis kariavo, tarsi siektų pralaužti žmonių abejingumo frontą.

Jo širdis buvo jautri, lengvai pažeidžiama. Jis nebuvo praktiškas, iškaičiuojantis, nelinkęs į analizę. Užsidedavo ir vėl užgesdavo. Retai kam atsidėgavo kaip man. Man kartais atrodė, kad be manęs jis nebūtų mokėjęs gyventi, net kaip su paveikslų pirkėjais derėtis.

— Prašau į Parnasą, — jis pasakė, įveddamas į kuklų apšepusį pastatą su falšyvu frontonu.

Keli turistai su trumpom kelnėm, laizydami ledus, stovėjo prieš jo paveikslus.

Stasys norėjo prie jų prieiti, bet sulaukiau.

Įvertinimui reikia absoliučios tylos. Žiūrovų negali įkalbinėti, erzinti, užkrėsti entuziazmu, kurio jiems trūksta.

Leidžiantis į Villette aikštę funikulierium, moterims ir vaikams juokaujant, Stasys tarsi mane buvo pamiršęs. Jo mintys gal piešė naujo paveiklo kontūrus, kuriame vaikų garbanos maudėsi žaidžiančiuose spinduliuose?

Clichy gatvėje ir tramvajuje jis keistai žvilgteldavo į mane, lyg būčiau ne moteris, bet modelis kažkam.

Apsirikau.

Viešbutyje iš to tylymo išaugo kitas žmogus. Pavargusi vos atsidedau ant kėdės, iš užpakalio mane apkabinusios rankos atrodė kaip žnyplės. Kas pasidarė?

— Atstok, — prašiau ir ieškojau kaip jį išblaškyti. — Palydėjai mano vyro gimnaitę?

— Palydėjau. Užfundio išgerti, bet išvažiuodama apsišukė. Kodėl?

— Ką aš žinau. Gal galvojo: grįžtu į Kauną ir ten tik vienai dienai.

— Jei verks ir ten, neapsimokėjo nei

važiuoti.

— Ir aš rotyto grįžtu į Čikagą.

— Vaziuoji? Nematei nei invalides, nei kitų vietų. Mūza, tu šiandien viską sabotuoji!

— Pavargau. Jokiam turizmui dabar netinku. Turiu grįžti. O tu?

— Man čia gerai. Noriu Paryžiuje įleisti šaknis. Ir tu taip mėgai šį miestą, o gal klystu?

— Mėgstu... — pasakiau, galvodama, kad jei turės laimės, išparduos paveikslus, pasijaus nepriklausomas, čia liks ir taip jo nematysiu.

— Kai neišgalėsi, grįšk, — pridėjau.

— Laukisi? — pasakė atsisojęs.

Paryžiaus trumputė idilija, atrodė, tuo ir pasibaigė.

— Ar turi bilietą? — jis vis dar kažko vylėsi.

— Turiu.

— Tai visa parengta, ar ne? — pikto-kai pasakė. — Linksmos kelionės!

Išidamas juokais dar perspėjo:

— Neuzmiršk langų gerai užsidaryti naktį. Čia visokie tipai dar šliaužioja karnizais. Tu geras karnizas. — Prisiarti-nės pakštelėjo lūpom į skruostą ir pritraukė prie savęs.

Likusi viena galvojau apie jį. Ar tikrai esu jo mūza? Seniau pirkdavom iš jo daug paveiklų...

Kiek man norėjosi jam visais atžvilgiais padėti. Norėčiau, kad jo paveiklai būtų per kelias dienas išgraižyti ir brangiai parduoti. Juk tai žmogus, iš kurio visų porų tik trykštų meilė žmogui ir me-nui, jei supranti, kas tai yra.

Stasys man yra tas retas žmogus, kuris gyvena šiame šimtmečiuje, galvoja vi-

sai ne taip, kaip visi mano pažįstami, jaučia ne tai, ką jaučiame visi, ir kalba, tarsi tik jausmuose būtų išmintis, visa logika ir gyvenimo prasmė.

Idomu, kas būtų, jei visi pasaulyje, ir mano vyras, tokie pasidarytų? Jei valstybės galvos, užkietėję praktiškai biznieriui taip jaustų ir mylėtų gyvenimą kaip Stasys? Ar pasaulis nebūtų geresnė vieta gyventi? O gal visa virstų chaosu?

Praktiška ir vėjavaiškiška niekad nesu-sijungs.

Tokios mintys įsilinkdavo, žiūrint ir į jo paveikslų ramias plokštumas, į šviesas, vos matomas bedugnėse. Toks, atrodė, buvo jo įgūdis tapyti.

Paleidusi vandenį vonioj, pagalvojau ir kaip viešbuty du Halder, kuriame sustoja amerikiečių turistai, viena mergina buvo rasta užmušta pro langą išliaužusio vyro. Viešpatie, koks baisus galas turistai, jilindus į šiltą vonią — perbėgo mintis.

Ar tik Stasys tuo mane pagąsdinti nenorėjo?

Taciau užsimetusi rankšluostį ant pečių, visa muilina apėjau aplinkui ir uždariau kelis langus. Pro vieną, iš gatvės puės, pamaciau Stasį einantį gatvę nuleista galva.

Kai jis atsigrėžė ir, mane pamatęs, vai-kiškai iškėlė ranką, aš jam pamojau.

Jis sustojo ir ilgai žiūrėjo į mane nesuspraedamas: gal jį kviečiu atgal? Po to apsi-suko ir įsimaišė į praevius — vieniša figūra ant šaligatvio tarp šimtų svetimšalių.

* Petro Melniko naujausią romaną *Pakirsta šaka* metų savaratoje išleido Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas Chicagoje.

PLI dabar ir ateityje

(Atkelta iš 2 psl.)

Lektorių tarybos pirmininkas ir apšvietimo vadovauja bei atstovauja Institutui. Buvusieji rektorai yra prof. dr. Albinas Liaugminas (1958-1963), kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, (1963-1969), prof. dr. Petras Jonikas (1969-1978), prof. dr. Jonas Puzinas (1978) ir prof. dr. Jonas Račkauskas (1979), kuris ir dabar eina tas pareigas.

Akivaizdinio skyriaus direktorius tvarko visus akivaizdinio mokslo reikalus: nustato dėstomųjų kursų semestro planą, pakviečia lektorius dėstyti kursus, praveda naujų studentų registraciją ir palaiko bendrą tvarką institute. Buvusieji akivaizdinio skyriaus direktoriai: Domas Velička (1958-1972), Aleksandras Dundulis (1972-1980), Pranas Razminas (1980-1983). Nuo 1983 metų tas pareigas eina lektorė Ramutė Plioplytė.

1961 m. rugsėjo mėn. 15 d. buvo įsteigtas neakivaizdinis skyrius ir neakivaizdinio skyriaus direktoriaus pareigos. Neakivaizdinis skyrius yra Instituto korespondencinio mokslo skyrius, kuris buvo sudarytas ne Chicagoje gyvenantiems studentams. Iš viso užsiregistravo apie 200 kursantų iš Europos, Pietų Amerikos, Australijos, Kanados ir įvairių JAV vietovių. Neakivaizdinio būdu baigė tik penki, bet mažas baigimo skaičius nėra pralaimėjimas, nes studentai, ir nebaigę visos nustatytos programos, vis tiek išgijo daug vertingų liuanistinių žinių. Žinių įsigijimas, ne diplomu gavimas yra švietimo tikslas.

Neakivaizdinio skyriaus direktoriaus pareigos yra paruošti medžiagą studentams trejų metų korespondenciniam kursui ir raginti studentus visame pasaulyje užsiregistruoti Institute. Neakivaizdinio skyriaus direktoriai buvo: Ignas Serapienas (1962-1966), Domas Velička (1966-1972), Ignas Serapienas (1972-1978), Juozas Masilionis (1978-1981), Mykolas Drunga (1981-1983). Lektorė Ramutė Plioplytė yra dabartinė šio skyriaus direktorė.

Lektorių taryba taipogi išrenka sekretorių ir išdėtinę. Lektorių tarybos sekretorius protokoluoja visus instituto vadovybės ir tarybos posėdžius ir tvarko studentų pažangumo pažymėjimus. Pirminis tarybos sekretorius buvo Aleksandras Dundulis (1958-1972), o lektorė Stasė Petersonienė, pradėjusi 1972 metais, dar ir dabar eina šias pareigas. Instituto išdėtininkas tvarko visus finansinius reikalus. Nuo įsteigimo Juozas Tamulis tvarkė visus finansinius reikalus ir tik 1983 m. Alė Steponavičienė buvo išrinkta išdėtininke. Instituto vadovybė, pagal reikalą, gali kviesti žmones ir kitoms pareigoms, pvz. bibliotekos vedėją, vaizdinių priemonių koordinatoriaus, izdo ir reikalų vedėją ir kt.

Dabartinę Pedagoginio liuanistikos instituto vadovybę sudaro anksčiau minėti asmenys ir akivaizdinio skyriaus vicedirektorė lektorė Birutė Tamulynaitė, neakivaizdinio skyriaus vicedirektorius lektorius kun. Jonas Duoba, MIC, vaizdinių priemonių koordinatorė lektorė Marija Smilgaitė ir bibliotekos vedėjas Robertas Vitas. Instituto 1983-1984 m. liuvinių kalbos lektorai yra: skyriaus vedėjas kun. Juozas Vaišys, S.J., Mykolas Drunga, Kleopas Girvilas, Juozas Masilionis, Ramutė Plioplytė, prof. dr. Janina Rėklaitienė ir

Emilija Sakadolskienė. Istorių lektorai yra: skyriaus vedėjas Jonas Dainauskas, Česlovas Grincevičius, prof. dr. Tomas Remeikis ir Alicija Rūgytė. Literatūros lektorai yra: skyriaus vedėja Stasė Petersonienė, Dalia Bylaitienė, Rima Janulevičiūtė, Marija Smilgaitė, Birutė Tamulynaitė ir Nijolė Užabalienė. Kun. Jonas Duoba, MIC, yra religijos skyriaus vedėjas, kun. dr. Juozas Prunskis žurnalistikos skyriaus vedėjas, Rimantas Žemaitaitis geografijos skyriaus vedėjas, o Arvydas Žygas tautosakos skyriaus vedėjas. Pedagogikos skyrių sudaro skyriaus vedėjas Bronius Juodelis ir prof. dr. Jonas Račkauskas. Institutas turi septynis lektorius emeritus: kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, Aleksandras Dundulis, dr. Petras Jonikas, dr. Albinas Liaugminas, Vincentas Liulevičius, dr. Vanda Sruogienė ir dail. Adolfas Valeška.

(A.K.; red. B.T. ir R.S.)

NAUJI LEIDINIAI

• *Metmenys* nr. 46 (1983). Kūrybos ir analizės žurnalas, leidžiamas AM & M Publications dukart per metus. Redaguoja Vytautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania 17013. Dailės priežiūra — Vytauto O. Virkau. Administruoja Marija Paškevičienė, 3308 West 62nd Place, Chicago, Illinois 60629. Prenumerata metams — 10 dol. Šio numerio kaina — 5 dol.

Siame numeryje: Tomo Venclovo eilėraštis „Ruduo Kopenhagoje“; Rimo Vėžio eilėraščiai; Joseph Brodsky eilėraščiai, išversti T. Venclovo; Heinrich Heine kūrybos fragmentas „Akmenskaldis“. Straipsniai: Vytautas Kavolis, „Lietuvių moralinės vaizduotės evoliucija: II“, Algirdas J. Greimas, „Dievai viešpatiai“, Alina Staknienė, „Albertas Zalatorius ir jo literatūros koncepcija“, Kęstutis K. Girnius, „Kas yra dorovė?“ Spausdinamos ištraukos iš laiško Vincui Krėvei 1944-1954 metais, paruoštos Kosto Ostrausko. Ilona Gražytė-Maziliauskienė recenzuoja Vytauto Martinkaus romaną *Lašai* (Vilnius: Vaga, 1980). Numeris iliustruotas Henriko Blyskio, Vyto Kapočiuo, Jonės Karužaitės, Žibutės Jurėnaitės, Audriaus Plioplio, Danguolės Variakojytės dailės darbais.

• *Lituanus* vol. 29 no. 4 (Winter 1983). Keturi kartus per metus išeinantis mokslų ir menų žurnalas anglų kalba, skirtas kelti ir tyrinėti klausimus, susijusius su Pabaltijo kraštais ir tautomis, ypač Lietuva. Redaktoriai: Mykolas Drunga, Antanas Klimas, Tomas Remeikis, Jonas Zdanys. Administratorius — Jonas Kučėnas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy Ave., Chicago IL

Dabartinis Pedagoginio liuanistikos instituto rektorius prof. dr. Jonas Račkauskas savo kabinete Jaunimo centre, Chicagoje. Nuotrauka A. G. Plačo

PLI neakivaizdinio skyriaus direktorė Ramutė Plioplytė instituto raštinėje. Nuotrauka A. G. Plačo

60629. Metinė prenumerata — 10 dol., bibliotekoms ir įstaigoms — 15 dol.

Šio numerio straipsniai: Alf. reds Straumanis, „The Dislocated Tragic Hero in Latvian Drama“, Antanas Klimas, „The Newest Lithuanian Spelling Reform“, W. Vladas Zilinskas „Lithuania's Thorny Road“, Tomas A. Dundzila, „A Secondary School Experience in Lithuania, Fall 1981“. Iš LKB Kronikos perspausdinama kun. Alfonso Svarinsko bylos teisme aprašymas.

Rimvydas Silbajoris recenzuoja Leonardo Gutausko *Krantą*, Antanas Klimas Marijos Danguolės Tamulionytės vadovėlių liuviviskai nemokantiems liuviviskai norime ir būt ir liuviviskai kalbos pratimus bei Jono Bretkūno *Rinktinę raštų* laidą Lietuvoje. Numeris iliustruotas dail. Juozo Bagdono darbų reprodukcijomis.

Latvių režisierė apie „Penkis stulpus“

„Aš įsimylėjau į *Penkis stulpus* 1981 metais, teatrinę gastrolių *Toronte metu*“, rašo Australijoje gyvenanti latvių režisierė Anita Apelė, praėjusių metų birželio mėnesį pastatiusi A. Landsbergio pjesę anglų kalba Sidnėjuje. „Nusipirkau knygą iš savo šeimininkų ir, sugrįžusi Australijon, mėginau pasėti šio projekto sėklą Pabaltiečių komiteto narių galvose. *Penkių stulpų* spektaklis pareikalavo nepaprasto darbo ir įtampos. Estų ir liuvivų pažadėta pagalba pasirodė esanti minimajai. Mūsų laikas buvo ribotas, repeticijos minimalios, kai kurie aktoriai „žali“, neišpildyti pažadai, valia, paskutiniai stiprybės lašai, viltis, ir galiausiai — pasisekimas. Mes dar tebesam įsimylėję — *Penki stulpai* ir aš — ir galia, kad negalėjom

pakeliauti ir pasirodyti kitose vietose. Vienu metu pagalvojom apie gastroles Amerikoje, bet tai taip ir liko mintimi“. „*Penkių stulpų*“ pastatymas užbaigė du labai darbinčius Anitos Apelės metus. 1981 m. ji pastatė du spektaklius Sidnėjaus latvių trupės gastrolemis Amerikoje — Pinterio „Gimtadienio pobūvi“ ir Zivertso „Čūska“ — ir juose vaidino. 1982 m. ji paruošė kostiumus Eglitio „Carmen“, išvertė ir režisavo Frischo „Padegėjus“, parąšė, kostiumavo ir režisavo savo pradžioje, režisuodama Griežės „Zupenį“. (Liūdnoka išvada: latvių išeivija daug rimčiau žiūri į teatrą, negu liuvivų.)

Žibutės Jurėnaitės- Kelley tapybos darbų paroda

Dailininkės Žibutės Jurėnaitės- Kelley paveikslų paroda buvo sukurta Tivoli meno galerijoje, prie Washington, D.C., praeitų metų lapkričio mėnesio gale. Dailininkė pirmą kartą pasirodė su aliejinės tapybos peizažais. Buvo išstatyta keturiasdešimt spalvingų gamtovaizdžių. Dauguma jų tapyti amerikiečių ir britų 18-19 šimtmečio stiliumi, su jam būdingais gamtos niuansais ir darniu spalvų žaidimu.

Šiais metais dailininkė ruošiasi su savo darbais dalyvauti kolektyvinėje dailės parodoje Washington. Ateityje savo kūrybą žada parodyti ir Chicagoje.

Žibutė Jurėnaitė-Kelly gimusi ir užaugusi Chicagoje. Baigusi Maria aukštesniąją mokyklą ir Chicago Aukštesniąją liuanistinę mokyklą. Meno studijas išėjo Chicagoje: Academy of Fine Arts, Art Institute of Chicago ir University of Illinois. Pastarajame įsigijo laisvą iš „Fine Arts“ ir meno pedagogikos. Tapybos studijas taip pat gilino pas dail. A. Rūksitelę Chicagoje ir pas tradicinės meno srovės dailininką prof. A. Karafyllakis Washingtono daugiau kaip dvejus metus. Dailininkė gyvena ir dirba Marlboro, Maryland, kur turi savo meno studiją ir galeriją. J. Jaunūnas

Chicago teatruose

Blekytė pirmąja Ibseno dramoj

Talentinga liuvaitė Ingrida Blekytė savo gabumais pasiekė pirmąjį liuvaitės vaidmenį viename iš geriausių Chicago teatrų — Court Theatre, veikiančiame prie Chicago universiteto — 5535 S. Ellis Ave. Šis teatras dažniausiai parenka pasaulinio garso veikalus, savo naujosios patalpos ir gerai įrengtoje scenoje rūpestingai juos paruošia. Dabar šia statoma Ibseno „Hedda Gabler“ — iki vasario 5 d. imtinai. Drama su didele įtampa, žiūrovą verčianti susimąstyti.

Vaizduojama naujavedžių šeima, kur vyras pasiskendęs į savo mokslinį darbą, knygas, nebeįsitenigia parodyti reikiamo dėmesio savo žmonai — Hedda, svarbiausiam personažui dramoje. Ji vaizduoja mūsų liuvaitę Ingridą Blekytę. Apie Heddą sukasi teisejas, atsilanko ir jos buvusi meilė Eilert Lovborg, paskui kurį sekioja kita moteris. Hedda nenori tęsti romano vyro užnugarį, bet ji nelaiminga. Savo buvusiam mylimam įduoda pistoletą. Ir vieno, ir kito tragišką įtampą užbaigia kulka.

Drama turi elegantių bruožų. Ji buvo pirmą kartą pastatyta Londone 1890 m. ir per beveik visą šimtmetį ja susidomėjimas nėra išnykęs. Žiūrovą ji supurto, bet ir sudomina.

Ingrida Blekytė pelnytai gavo pagrindinį vaidmenį, sunkų, bet stipriai jos talentą išryškinantį. Ji tam pasiruošusi. Ji yra dalyvavusi Stratfordo ir daugely kitų pastatymų, taip pat ir televizijoje. Jos ankstyvesnio numylėtinio vaidmeny William Brown, išėjęs pažangų draminių paruošimą American Conservatory teatre. Anne B. Coyle, atėjusi iš North-western universiteto. Teisėjo vaidmeny James Deuter — daugelio radijo ir televizijos dramų veteranas. Joe Van Slyke (Heddos vyras) — vaidinęs Minnesotos operoje. Režisierė Susan Dafoe dramoms mokytoja Columbia kolegijoje. Pastatymas vertas dėmesio, tuo labiau mums, kai čia taip stipriai pasirodo mūsų liuvaitė pirmąjį liuvaitės vaidmenį. *Chicago Tribune* gerai vertina Blekytės vaidybą.

J. P.

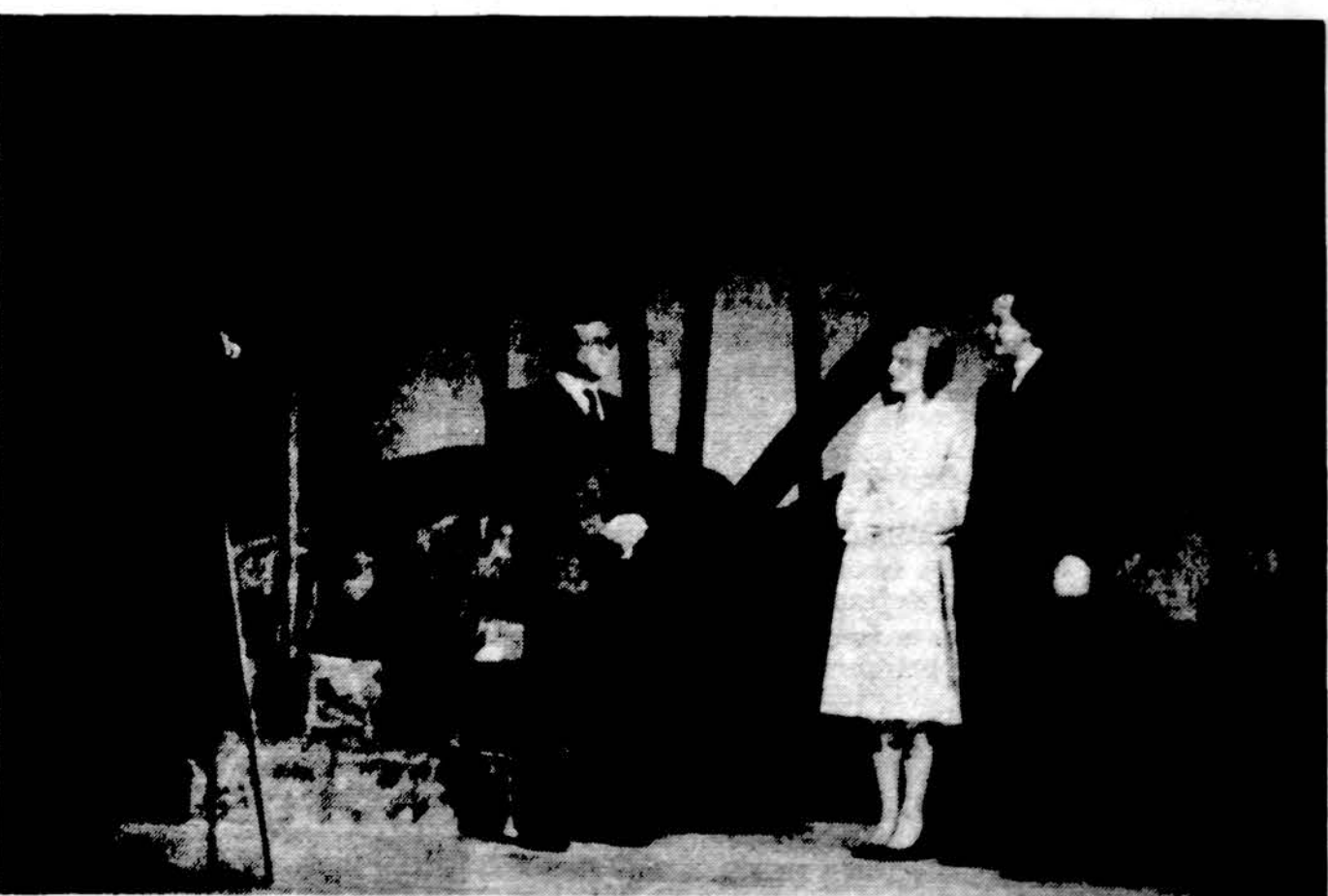
• *Aidai* nr. 6 (1983 lapkritis — gruodis). Kultūros žurnalas, leidžiamas kas du mėnesiai Tėvų Pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207. Redakcija: dr. Leonardas Andriekas, OFM, kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dalei — Viktoras Vizgirda. Administruoja T. Benvenutas Ramanauskas, OFM. Metinė prenumerata — 15 dol., atskiras numeris — 2.50 dol.

Numeryje rašoma apie Vaizgantą (V. Natkevičius), Adomą Galdiką (M. Kairiūkštys), R. Viesulą, Maironį (Pr. Dom. Girdžius), krikščioniškąją Vakarų pasaulio literatūrą (Alf. Šešplaukis), Markso ekonomiką (J. Pažemėnas). Spausdinami Vlodo Šlaito eilėraščiai. Platus „Iš minties ir gyvenimo“ skyrius. Recenzuojamos knygos: Birutės Pakelevičiūtės *Marco Polo Lietuvoje*, Kazimiero Barėno *Beragio ožio metai*, Lidijos Šimkutės *Prisiminimų inkarai*; komentuoja Jono Avyžiaus romanas *Degimai*.

• *Skautų aidas* nr. 10 (1983 gruodis). Mėnesinis jaunimo žurnalas, leidžiamas liuvivų Skautų sąjungos. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Washington Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams — 5 dol.

Iš Algirdo Landsbergio pjesės „Penki stulpai“ spektaklio 1983 m. birželio mėn. Sidnėjuje, Australijoje: pirmininkė (režisierė Anita Apelė), tarytojas, deputatas.

Vestuvių scena iš „Penki stulpai turgaus aikštėje“ spektaklio Sidnėjuje: komentatorius, tarytojas, Gražina, Antanas.